

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
АГРОБІОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

«СОРТОВА СЕРТИФІКАЦІЯ ТА КОНТРАФАКТ НАСІННЯ»

**Лектор: професор кафедри генетики,
селекції і насінництва
ім. проф. М.О.Зеленського,
канд. с.-г. наук, доцент
Жемойда
Віталій Леонідович**

Київ - 2025

РИНОК НАСІННЯ СОРТІВ І ГІБРИДІВ

**Селекційний
процес**

Сорт

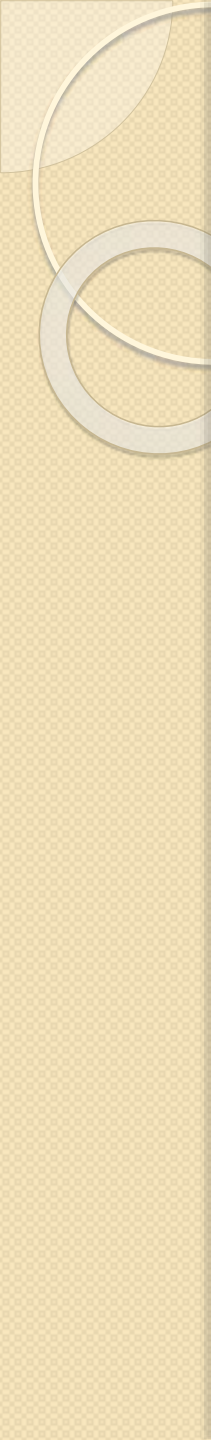
**Державна
реєстрація**

**Ідентифікація
сорту**

**Комерційний
обіг**

**Сертифікація
насіння**

-
- 1. Сертифікація та її основні завдання;**
 - 2. Етапи контролю в процесі здійснення сертифікації та завдання польових інспектувань;**
 - 3. Пакування та маркування насіннєвого матеріалу**

Рекомендована література (основна)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

О.В. Мазур, О.В. Мазур, М.В. Лозинський
Селекція та насінництво польових культур

Навчальний посібник

НАВЧАЛЬНІ
ВИДАННЯ

Захарчук О. В., Жемойда В. Л., Спряжка Р. О.,
Макарчук О. С.

РИНОК СОРТІВ І НАСІННЯ

РИНОК СОРТІВ І НАСІННЯ

Київ-2024

ПОСІБНИК
ДЛЯ АУДИТОРІВ
ІЗ СЕРТИФІКАЦІЇ
НАСІННЯ

Дніпро 2018

ПОСІБНИК
для аудиторів
із сертифікації
НАСІННЯ

Рекомендована література (додаткова)

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА НАСІННЄВА ІНСПЕКЦІЯ

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК
СЕЛЕКЦІЙНО-ГЕНЕТИЧНИЙ ІНСТИТУТ –
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР НАСІННЄЗНАВСТВА ТА СОРТОВИВЧЕННЯ

МЕТОДИКА
проведення апробації сортових
посівів зернових культур

Одеса – Київ
2009

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА НАСІННЄВА ІНСПЕКЦІЯ

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК
СЕЛЕКЦІЙНО-ГЕНЕТИЧНИЙ ІНСТИТУТ –
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР НАСІННЄЗНАВСТВА ТА СОРТОВИВЧЕННЯ
ІНСТИТУТ ЗЕРНОВОГО ГОСПОДАРСТВА

МЕТОДИКА
ПРОВЕДЕННЯ ІНСПЕКТУВАННЯ СОРТОВИХ ПОСІВІВ
КУКУРУДЗИ ТА СОРГО

Київ – Одеса - Дніпропетровськ
2009

Ланка	Завдання	Виконавці
Селекція	Створення нових сортів та гібридів	Науково-дослідні інститути, дослідно-селекційні та державні с.-г. дослідні станції. Інститути агропромислового виробництва НААНУ, наукові установи НАН, навчальні заклади, іноземні та Українські приватні компанії.
Державна кваліфікаційна експертиза (ДКЕ)	1) Експертиза сортів на відповідність критеріям охороно-здатності (ВОС-тест). 2) Експертиза визначення придатності сортів та гібридів до поширення в Україні.	Український інститут експертизи сортів рослин; 21 філія, 11 відділів і 2 лабораторії УІЕСР

Ланка	Завдання	Виконавці
Насінництво	1) Розмноження сортового та одержання гібридного насіння при збереженні його чистосортності, біологічних та урожайних якостей; 2) Виробництво та використання добазового (ДН) та базового (БН) насіння; 3) Виробництво та використання сертифікованого (СН₁₋₅) насіння, насіння гібридів (F₁) першого покоління.	1) Суб'єкти насінництва, що мають патент і занесені до «Державного реєстру виробників насіннєвого матеріалу» 2) Науково-дослідні установи, вищі навчальні заклади, елітно-насінницькі господарства НДУ, дослідні господарства вищих навчальних с.-г. закладів за наявності ліцензійної угоди з оригінатором сорту (гібриду). 3) Спеціалізовані насінницькі господарства, колективні с.-г. підприємства різних форм власності, фермерські господарства , тощо

Ланка	Завдання	Виконавці	
Сортова сертифікація	Встановлення чистосортності посівів (інспектування сортових посівів та ділянок гібридизації)	Засвідчення сортових якостей насіння	Мінагрополітики або орган із сертифікації (ДП «Державний центр сертифікації і експертизи сільськогосподарської продукції»), аудитор із сертифікації (агроном- інспектор)
	Визначення сортових і посівних якостей насіння		Мінагрополітики або органи з оцінки відповідності будь-якої форми власності.
	Видача сертифікатів на насіння	Засвідчення посівних якостей насіння	
Державні насіннєві ресурси	Заготівля, доробка, зберігання та реалізація сортового і гібридного насіння, садивного матеріалу	Підприємства та організації за дорученням Мінагрополітики України	

Сортова сертифікація

це комплекс заходів щодо здійснення жорсткого контролю всіх етапів насінництва, спрямованих на підтвердження сортових та посівних властивостей насіння призначеного для реалізації

**Процедура проведення сертифікації та видачі
сертифікатів, що засвідчують сортові і посівні якості
насіння передбачає:**

- подання заявки на проведення сертифікації;
- розгляд заявки та прийняття рішення;
- укладення договору про надання послуг з проведення сертифікації у сфері насінництва;
- проведення польового оцінювання;
- здійснення ділянкового (ґрунтового) та лабораторного сортового контролю;
- відбір проб для проведення випробування;
- проведення випробування;
- проведення аналізу одержаних результатів і прийняття рішення щодо видачі відповідного сертифіката;
- видача сертифіката.

**З 15 листопада 2009 року Україна
приєдналася до Схем
сортової сертифікації насіння
Організації Економічного
Співробітництва і Розвитку (ОЕСР)**

Зернові культури

Кукурудза та сорго

Організація Економічного Співробітництва і Розвитку (ОЕСР)

**Заснована в 1947 році, як
Європейська організація**

**З 1961 року існує як міжнародна
організація**

**Мета: досягнення економічного
зростання в розвитку держав учасників та
покращення умов життя і праці населення**

63 країни, що приєднані до насінневих схем ОЕСР

Албанія

Аргентина

Австралія

Австрія

Бельгія

Болівія

Бразилія

Болгарія

Буріна Фасо

Канада

Чилі

Китай

Хорватія

Кіпр

Чехія

Данія

Єгипет

Естонія

Фінляндія

Франція

Німеччина

Греція

Угорщина

Ісландія

Індія

Іран

Ірландія

Ізраїль

Італія

Японія

Кенія

Корея

Киргизія

Латвія

Литва

Люксембург

Мадагаскар

Мексика

Молдова

Мароко

Нідерланди

Нова Зеландія

Норвегія

Польща

Португалія

Румунія

Російська Федерація

Руанда

Сербія

Словаччина

Словенія

ПАР

Іспанія

Швеція

Швейцарія

Туніс

Туреччина

Україна

Уганда

Англія

Сполучені Штати Америки

Уругвай

Зімбабве

Схеми сортової сертифікації насіння ОЕСР

це набір процедур, методів і прийомів, за допомогою яких здійснюється моніторинг за якістю насіння в процесі розмноження, і які гарантують підтримання і збереження сортової ідентичності та сортової чистоти.

7 насіннєвих схем ОЕСР

- 1. Злакові трави і бобові**
- 2. Хрестоцвіті та інші олійні, прядивні**
- 3. Зернові**
- 4. Буряк кормовий та цукровий**
- 5. Конюшина підземна та інші подібні види**
- 6. Кукурудза та сорго**
- 7. Овочеві культури**

ЗЕРНОВІ КУЛЬТУРИ

CEREAL SPECIES

AVENA spp.: AVENA SATIVA L. [including <i>A. byzantina</i> K. Koch] AVENA NUDA L. AVENA STRIGOSA Schreb.	Овес посівний Овес голий Овес щетинистий
ELEUSINE CORACANA (L.) Gaertn	Елевсина
FAGOPYRUM ESCULENTUM Moench [Synonym: <i>Fagopyrum sagittatum</i> Gilib.]	Гречка
HORDEUM VULGARE L.	Ячмінь
ORYZA SATIVA L.	Рис
PHALARIS CANARIENSIS L.	Канарник канарський
SECALE CEREALE L.	Жито
TRITICUM AESTIVUM L. [Synonym: <i>Triticum sativum</i> Lam.]	Пшениця м'яка
TRITICUM DURUM Desf. [Synonym: <i>Triticum turgidum</i> L. subsp. <i>durum</i> (Desf.) Husn.] [<i>T. turgidum</i> Durum Group]	Пшениця тверда
TRITICUM SPELTA L. [Synonym: <i>Triticum aestivum</i> L. subsp. <i>spelta</i> (L.) Thell.] [<i>T. aestivum</i> Spelta Group]	Пшениця спельта
X TRITICOSECALE Wittm. ex A. Camus [<i>Secale</i> x <i>Triticum</i>]	Тритикале

КУКУРУДЗА ТА СОРГО

MAIZE AND SORGHUM SPECIES

SORGHUM BICOLOR (L.) Moench [Synonyms: Sorghum vulgare Pers.; including Sorghum dochna (Forssk.) Snowden]	СОРГО ЗВИЧАЙНЕ
SORGHUM BICOLOR X S. SUDANENESE	СОРГО - СУДАНКОВИЙ ГІБРИД (СОРГО ЗВИЧАЙНЕ X СОРГО СУДАНСЬКЕ)
SORGHUM SSP. HYBRID	СОРГО ГІБРИДНЕ
SORGHUM SUDANENSE (Piper) Stapf	СОРГО СУДАНСЬКЕ, СУДАНКА, СУДАНСЬКА ТРАВА
SORGHUM XALMUM Parodi [S. bicolor (L.) Moench x S. halapense (L.) Pers.]	СОРГО АРГЕНТИНСЬКЕ
ZEА MAYS L. [Including: Euchlaena mexicana Schrad.]	КУКУРУДЗА

СОРТОВА СЕРТИФІКАЦІЯ НАСІННЯ

Державний реєстр виробників насіння і садивного матеріалу

Заява на проведення польових інспектувань (апробації)

Польові інспектування

Акт польового
інспектування

Формування партій
(для внутрішнього ринку)

Формування партій
(для міжнародної торгівлі)

Відбір проб для
внутрішньої сертифікації

Відбір проб згідно вимог
ІСТА

Посівні якості

Ґрунтовий
контроль

Посівні якості (ІСТА)

Сертифікат на
насіння України

Сертифікат ІСТА

Сертифікат ОЕСР

ЗАВДАННЯ ПОЛЬОВИХ ІНСПЕКТУВАНЬ

- **Контроль за розміщенням та фітосанітарним станом насінницького посіву**
- **Підтвердження сорту (порівняльна оцінка основних морфологічних ознак)**
- **Контроль сортової чистоти (однорідності) насінницького посіву**

Згідно:

“Порядку здійснення організації та контролю за проведенням апробації сортових посівів”

“ Методики проведення інспектування насінницьких посівів зернових культур”

“Методики проведення інспектування сортових посівів кукурудзи та сорго”

Етапи контролю в процесі здійснення сертифікації

- 1. Польове інспектування насінницьких посівів (допоміжний метод – ґрунтовий контроль)**
- 2. Формування партій насіння (пакування і маркування)**
- 3. Оцінка посівних якостей насіння (відбір проб та їх аналіз)**

Вимоги що ставляться на всіх етапах контролю, залежать від категорії насіння що сертифікується

Категорії насіння:

- **добазове насіння** (ДН) – насіння первинних ланок насінництва (розсадники випробування потомств, розсадники розмноження), призначене для отримання базового насіння;
- **базове насіння** (БН) – насіння супереліти та еліти сортів (ліній, популяцій), призначене для отримання сертифікованого насіння;
- **сертифіковане насіння** (СН) – насіння першої (CH_1), другої (CH_2) та наступних (CH_n) генерацій сортів, а також насіння першого покоління гібридів (F_1), отримане з ділянок гібридизації.

Процес виробництва насіння зернових культур

ГЕНЕРАЦІЯ ДОБАЗОВЕ НАСІННЯ (ДН)

Розсадник добору (РД)

Розсадник випробування сімей 1-го року (РВ1)

Розсадник випробування сімей 2-го року (РВ2)

Розсадник розмноження 1-го року (Р1)

Розсадник розмноження 2-го року (Р2)

ГЕНЕРАЦІЯ БАЗОВЕ НАСІННЯ (БН)

Супер елітне насіння

Елітне насіння

ГЕНЕРАЦІЯ СЕРТИФІКОВАНЕ НАСІННЯ (СН)

Сертифіковане насіння 1-го року (СН1)

Сертифіковане насіння 2-го року (СН2)

Сертифіковане насіння наступних років (СНn)

Польове інспектування

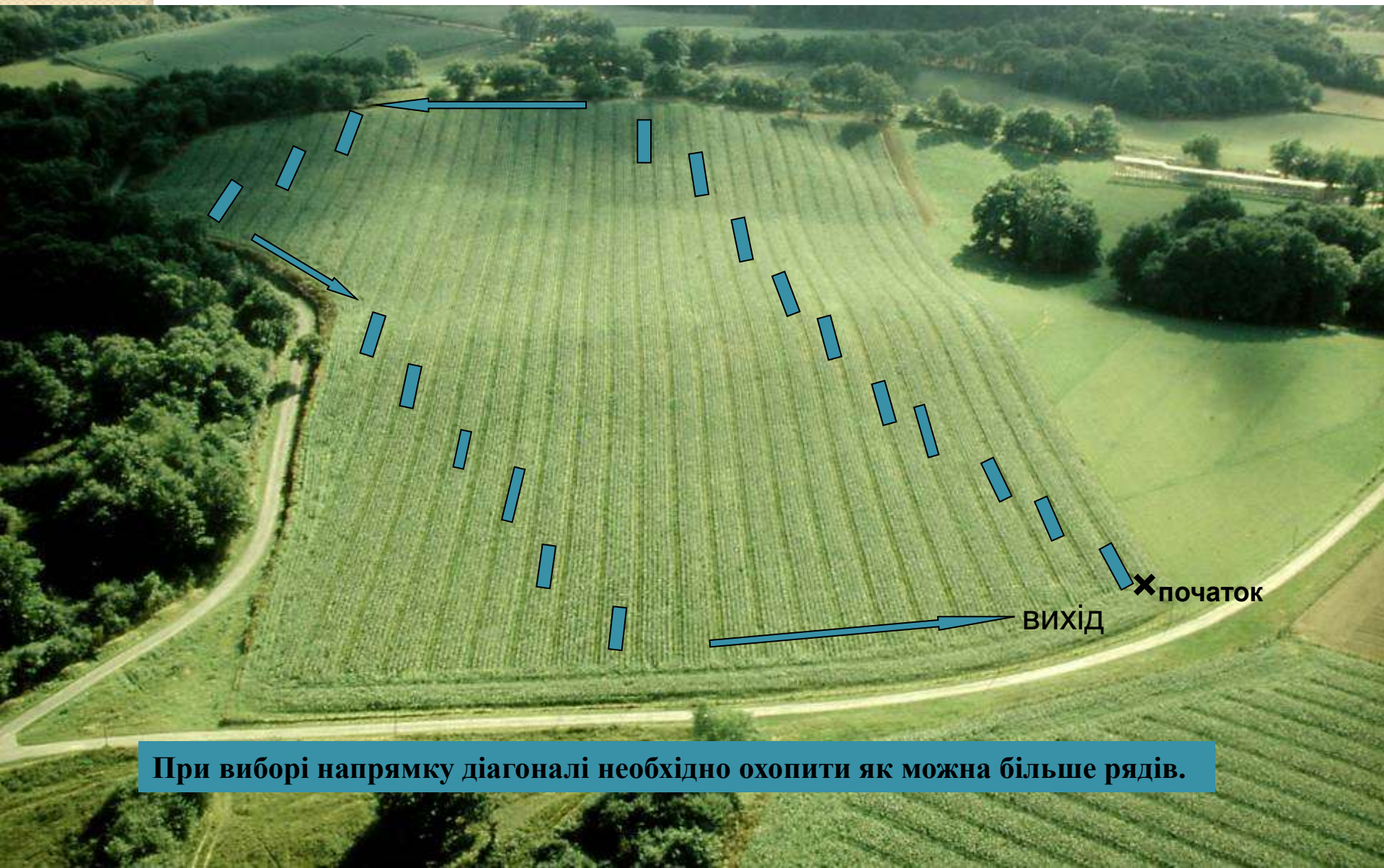
Нормативні вимоги до інспектування зернових та зернобобових

Культура	Фаза розвитку під час апробації	Гранична площа для огляду рослин, га	Кількість пунктів для огляду рослин (не менше)	Кількість рослин, стебел, оглянутих на всій площі, шт. (не менше)	Норми просторової ізоляції (не менше), м
1	2	3	4	5	6
Пшениця, яч- мінь, овес	На початку воскової стиглості	150	100	1500	
Тритикале	Воскова стиглість	450	100	1500	150
Просо	Після появи забарвлення квіткових плівок у верхній частині волоті	350	100	1500	—
Жито	Не раніше молочної стиглості	450	100	500	200
Горох	Дозрівання нижніх бобів у основної маси рослин	200	50	250	—
Квасоля, вика яра	Те саме	100	50	250	—
Вика озима	—“—	100	50	250	200

Граничні норми сортової чистоти посівів, %

Культура	Генерація			
	ДН	БН	СН ₁₋₂	СН _n
Пшениця м'яка, тверда, ячмінь озимий і ярий, овес	99,9	99,7	98,0	97,0
Просо	99,9	99,8	99,5	98,0
Тритикале зернове	99,8	99,5	98,0	96,0
Тритикале кормове	99,7	99,5	95,0	90,0
Горох, чина, сочевиця, люпин білий однорічний	99,8	99,6	98,0	96,8
Боби кормові	99,8	99,6	98,9	98,0
Вика посівна	99,8	99,6	98,0	95,2
Квасоля	99,8	99,6	99,2	98,4
Люпин жовтий, білий та вузьколистий	99,6	99,0	98,0	96,8
Сорго	100,0	99,0	95,0	-

Обстеження поля методом діагоналей

При виборі напрямку діагоналі необхідно охопити як можна більше рядів.

НЕГАТИВНИЙ ДОБІР (сортові та видові прополювання)

Видалення нетипових рослин , може тривати до початку цвітіння.

Посівна одиниця (1 п.о.) – загальноприйнята кількість насіння (в шт.) певної культури, яка необхідна для посіву на одиниці площі (1 га).

1 п.о. ц.б. = 100 тис. шт./га

1 п.о. кукурудзи = 80 тис. шт./га

1 п.о. соняшнику = 150 тис. шт. (0,5 п.о./га)

1 п.о. ріпаку = 1,5 млн. шт. (0,33 п.о./га)

1 п.о. жита = 1 млн. шт. (2 п.о./га)

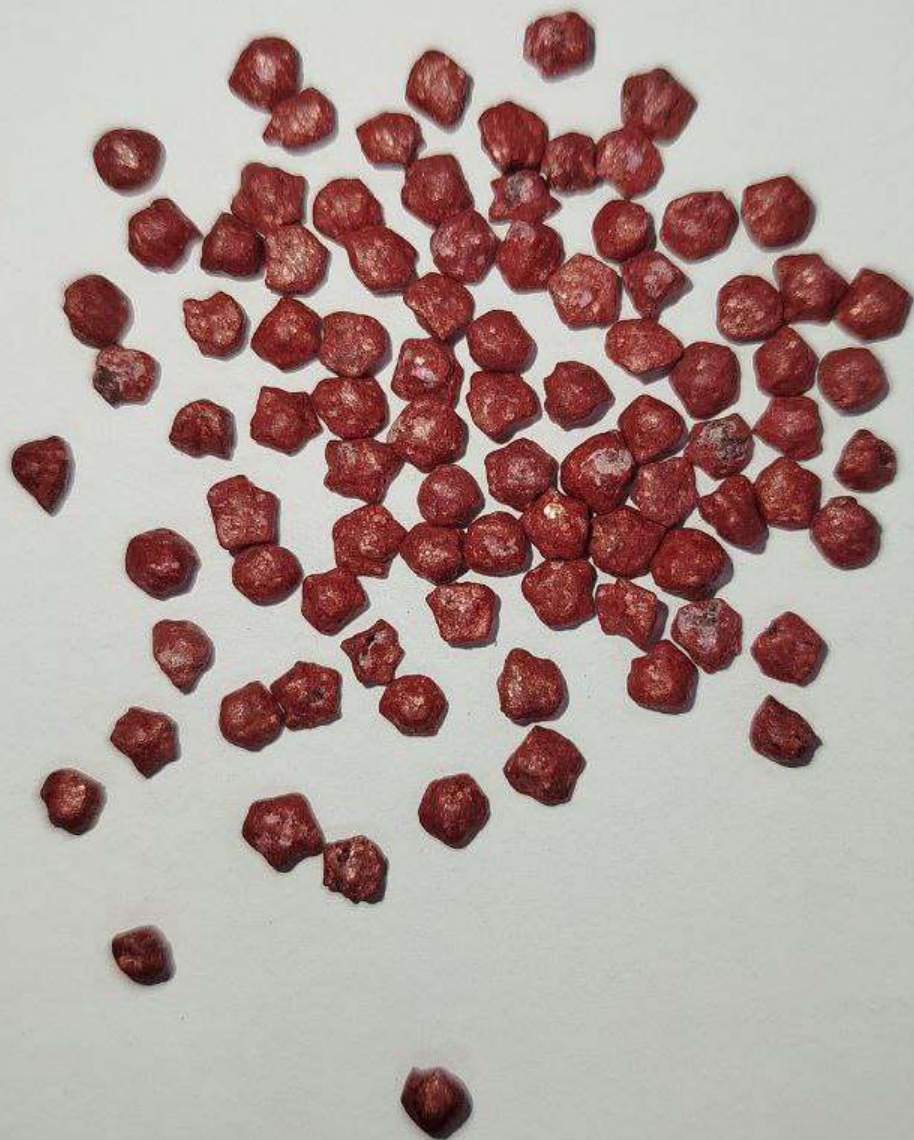
Пакування – процес фасування відповідної маси насіння у тару (пакування).

Маркування – процес нанесення тексту умовних позначень на пакованні (тарі).

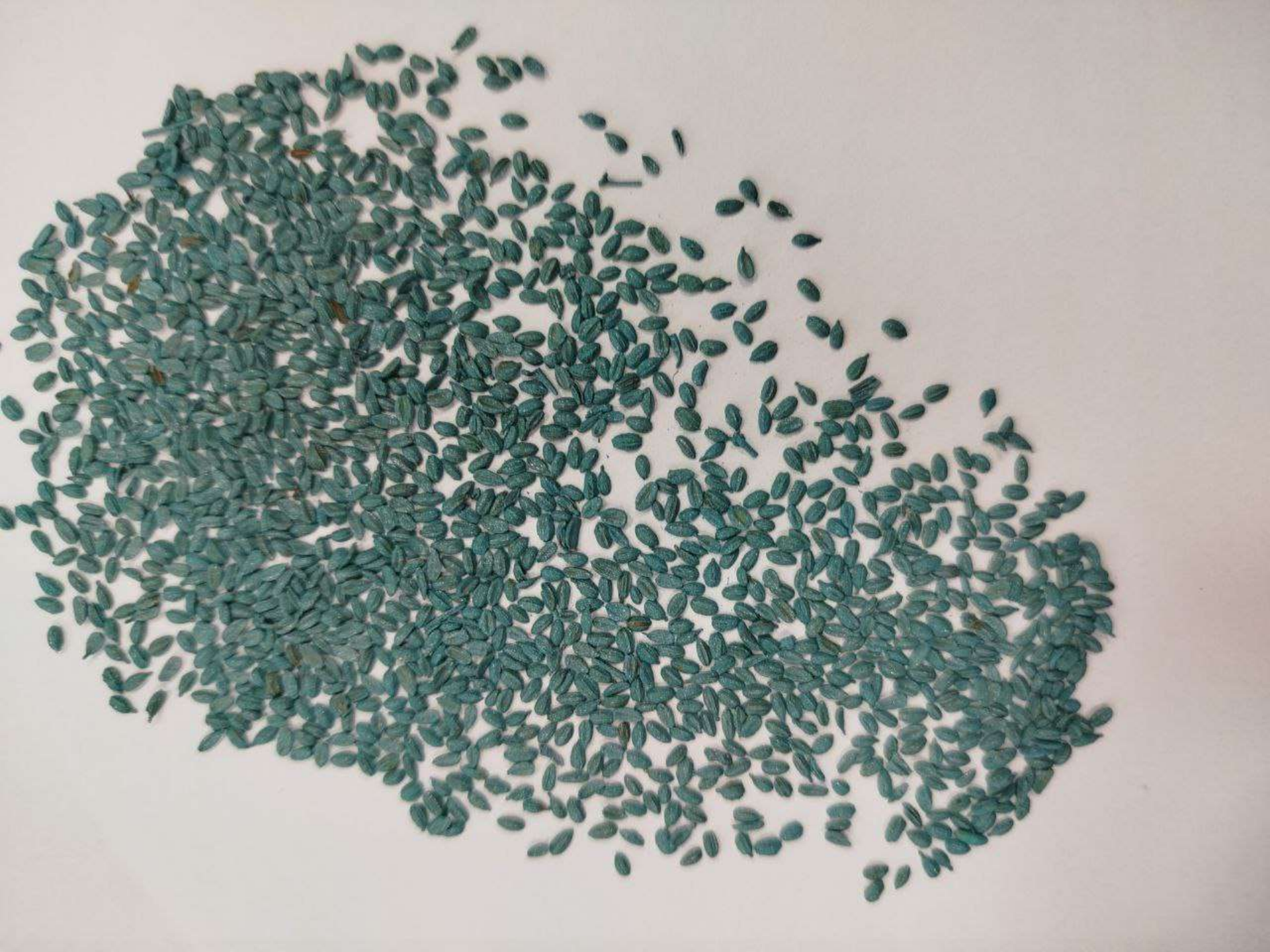

Формування партій насіння

**Згідно: “Правил пакування та маркування насіння
сільськогосподарських культур в Україні”**

Етикетка для доbazового насіння

Système de l'OCDE pour
les Semences
OECD Seed Schemes

Pre - Basic Seed

Ukrainian State Seed Inspection
03035 Kyiv, Solomianska square, 2

Species (Latin name) _____

Variety _____

Lot Reference Number _____

Date of sealing / resealing _____

_____ Kg

No.:

Етикетка для базового насіння

Système de l'OCDE pour
les Semences
OECD Seed Schemes

Basic Seed

Ukrainian State Seed Inspection
03035 Kyiv, Solomianska square, 2

Species (Latin name) _____

Variety _____

Lot Reference Number _____

Date of sealing / resealing _____

_____ Kg

No.:

Етикетка для сертифікованого насіння (1 генерація)

Système de l'OCDE pour
les Semences
OECD Seed Schemes

**Certified Seed
1 st Generation**

Ukrainian State Seed Inspection
03035 Kyiv, Solomianska square, 2

Species (Latin name) _____

Variety _____

Lot Reference Number _____

Date of sealing / resealing _____

_____ Kg

No.:

Етикетка для сертифікованого насіння (n - генерація)

Système de l'OCDE pour
les Semences
OECD Seed Schemes

Certified Seed
_____ **Generation**

Ukrainian State Seed Inspection
03035 Kyiv, Solomianska square, 2

Species (Latin name) _____

Variety _____

Lot Reference Number _____

Date of sealing / resealing _____

_____ Kg

No.:

Якщо насіння вирощене у відповідності до вимог ОЕСР

Видається Сертифікат міжнародного зразка, який засвідчує що насіння, вироблене у відповідності до Схеми ОЕСР сортової сертифікації насіння, яке призначене для міжнародної торгівлі

Якщо насінницький посів не відповідає вимогам Схем ОЕСР

Надається відмова у видачі Сертифікату для міжнародної торгівлі

Серія СС

10328
100385, 1786

№ 002217

**СЕРТИФІКАТ,
що засвідчує сортові якості насіння,**від **06.07.2021** р. № **031161**Виданий **ТОВ "КВС-УКРАЇНА"**

(суб'єкт насінництва)

01042, м. Київ, Печерський район, б-р. Дружби Народів, буд. 19

про те, що за результатами проведення польового оцінювання насіннєвого посіву, розташованого

(місцезнаходження)

Житомирська обл., Ружинський р-н., с. Першотравневе

на полі № б/н ділянки № - площею **10** гектарівкультури **Жито посіве (озиме)** сорту **КВС Бона**генерації **F1**насіння має сортову чистоту (типовість) **типове** відсотків та визнано таким, щовідповідає категорії **СН**

(ДН, БН, СН1, СН2)

Сертифікат виданий **Державним підприємством "Державний центр сертифікації"**

(повне найменування органу)

і експертизи сільськогосподарської продукції", м. Київ, вул. Януша Корчака, 9/12

(зв'язка відповідності, що належить до сфери управління Мінігрополітики)

на підставі акта польового оцінювання від **06. 07. 2021** р.

№

031161

(підпис керівника)

Заставний Ю.Б.

(ініціали та прізвище)

МП

ГАРАНТІЙНЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Збереження сортових якостей насіння від збирання врожаю до сівби (реалізації) гарантую.

(підпис)

(ініціали та прізвище фізичної особи — підприємця або керівника юридичної особи чи їх представника)

МП (у разі наявності)

Серія СН

10328
Сертифікація продукції

№ 060768

СЕРТИФІКАТ,

що засвідчує посівні якості насіння,

від 17.01.2024 р. № 211793

Виданий Органом сертифікації ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР
СЕРТИФІКАЦІЇ І ЕКСПЕРТИЗИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ»
(найменування суб'єкта видачі сертифіката)

за зверненням _____
(найменування юридичної особи, вкл згідно з ЄДРПОУ,

прізвище, власне ім'я, по-батькові (за наявності)

Дійсний до 17.05.2024 року.

Відомості про походження насіння

Країна виробництва насіння Україна

Ботанічний таксон Пшениця м'яка (яра)

Категорія та генерація СН, перша

Сорт Ленюке

Рік урожаю 2023

Рік пакування 2023

Номер партії UA-17-219/0182-23

Маса партії 15000,000 кілограмів

Кількість упаковок, штук біг-беги 15

Відомості про маркування партії Партія насіння затарена в мішки та супроводжується етикетками встановленого зразка

(номери етикеток)

Проба для визначення посівних якостей відібрана та оформлена згідно з актом
відбору № 1 від 09.01.2024 року.

Результати аналізу проби

1. Зовнішній огляд (зазначається
відхилення від норми):

1) колір нормальний

2) запах нормальний

2. Чистота, відсотків:

вміст насіння основного ботанічного
таксона

99,6

5. Схожість, відсотків 95

1) умови проведення аналізу:

НФ, 20°C

(субстрат, температура (°C),

4-8

тривалість (днів), порушення спомого)

2) кількість аномальних проростків

2

3) кількість твердого насіння --

у тому числі життєздатного --

КОНТРАФАКТ НАСІННЯ

Тлумачення терміну «**контрафакт**» можна зустріти у вітчизняному законодавстві в Митному кодексі (ст. 1), де визначено, що **контрафактні товари – це товари, що містять об'єкти права інтелектуальної власності**, ввезення яких на митну територію України або вивезення з цієї території призводить до порушення прав власника, що захищаються відповідно до чинного законодавства України та міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку. Також у науковій літературі можна зустріти наступні прояви контрафактної продукції:

- 1) імітація товару (продукції) відомого виробника;
- 2) підробка товарів;
- 3) фальсифіковані товари;
- 4) оригінальна продукція, ввезена на митну територію України контрабандним шляхом.

Що означає контрафакт стосовно насіння?

Контрафакту існує два види:

1. Використання відомих «**торгових марок**» (**імітація, підробка та фальсифікація**), під видом яких на ринку реалізується тотожний продукт, який має інше від оригінального походження;

2. **Контрабанда**. Оскільки всі компанії сьогодні займають активну позицію в інформуванні суспільства, забезпеченні якомога ширшого залучення всіх зацікавлених сторін до виявлення випадків недобросовісної конкуренції, то питання отримання інформації щодо походження окремої посівної одиниці прямо залежить від бажання споживача комунікувати із компанією-виробником. Це може також стосуватись і **фальсифікованої** продукції.

Причини використання контрафакту насіння

Контрафактний посівний матеріал **дешевший** за оригінальний. Кожен господар прагне оптимізувати витрати, а тому бажання зекономити на насінні є очевидним. Часто господарства йдуть на це свідомо, сподіваючись на сприятливі умови. Проте **недоотримання 20-30 % урожаю** із ділянки може призвести до **втрати 40-50 тис. дол. США**. Тож, як бачимо, економія хоча і має бути економною, однак часто це обертається злим жартом. А якщо додати сюди ще й характеристики якості (втрата цукристості, якості зерна, менший вміст олії, вищий рівень засміченості тощо), то недоотримані прибутки можуть бути й більшими.

Шляхи запобігання поширенню та зменшення об'ємів контрафакту насіння

- приведення **законодавства** у сфері насінництва та розсадництва у відповідність до європейських та міжнародних вимог;
- **недоторканність генетичного матеріалу** окремої компанії-оригіатора шляхом скасування обов'язкового надання батьківських форм під час реєстрації;
- **зацікавленість операторів ринку та держави** у розвитку однієї з найприбутковіших сфер в агропромисловому комплексі;
- програми **фінансової підтримки** аграріїв;
- застосування повноцінного профілю ризику за **митного контролю**, організації **сертифікованих складів та утилізації конфіскованої продукції**, поліпшені доступу агровиробників до оригінальної продукції
- Використання **фірмових мішків**, нанесення **голографічних знаків**, **етикеток** із додатковою інформацією про товар, **візуалізацією вмісту** тощо.